

Onderwerp

Wettelijke zorgplicht gemeenten voor volwaardig bibliotheekwerk

Datum	27 mei 2025	Naam en telefoon	K. Brooijmans – 06-32451262
Afdeling	M&M	Portefeuillehouder	D. Warris

Wat adviseer je te besluiten?

- 1. In te stemmen met de regionale aanpak van Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB) voor de uitvoering van de zorgplicht bibliotheekwerk.*
- 2. Een subsidiebedrag van € 279.170,-- te verlenen aan NOBB voor de uitvoering van de zorgplicht voor het bibliotheekwerk in 2025.*
- 3. Dit besluit niet openbaar te maken tot het moment dat met gemeenten Meierijstad, Maashorst, Bernheze en de NOBB een gezamenlijk persbericht wordt uitgestuurd.*
- 4. De gemeenteraad te informeren over de zorgplicht voor het bibliotheekwerk met bijgevoegde raadsinformatiebrief gelijktijdig met het persbericht.*

Wat is de aanleiding voor dit advies?

Het kabinet wil dat in elke gemeente iedere inwoner binnen een redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige openbare bibliotheek. Gemeenten hebben hierin een wettelijke taak vanuit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) ofwel een zorgplicht, en ontvangen hiervoor vanaf 2025 extra financiële middelen van het Rijk.

Het bibliotheekwerk wordt in de gemeente Oss uitgevoerd door de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB). Naast Oss is NOBB ook actief in de gemeenten Bernheze, Meierijstad en Maashorst. In overleg met deze gemeenten en NOBB is een plan gemaakt voor het vormgeven en uitvoeren van de zorgplicht.

Aan welke opdracht draagt dit advies bij?

Dit advies draagt bij aan de voorbereiding op de wettelijke taak, ook wel zorgplicht vanaf 2026.

De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) en het bijbehorende normenkader die de zorgplicht beschrijven, is nu nog in concept. Ter voorbereiding op het ingaan van de wet en de zorgplicht in 2026 heeft het Rijk aan gemeenten nu al een decentrale uitkering beschikbaar gesteld.

Welk resultaat willen we bereiken?

NOBB en de gemeente zijn gereed voor een goede en adequate uitvoering van de Wsob vanaf 2026 en verder.

Welke argumenten zijn er voor dit advies?

De bibliotheek levert een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Bijvoorbeeld door laaggeletterdheid te bestrijden. Of door ervoor te zorgen dat mensen meer gaan lezen. Ook stopt

leren niet na de afronding van het onderwijs, maar gaat het een leven lang door. Daar kan de bibliotheek ook een bijdrage aan leveren.

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob)

Volgens de bibliotheekwet, officieel de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), hebben bibliotheken 5 maatschappelijke functies/taken:

1. *Kennis en informatie beschikbaar stellen*
Bijvoorbeeld door boeken uit te lenen, een informatiepunt digitale overheid in te richten, en informatiebijeenkomsten te organiseren over gezondheid, vrijwilligerswerk of duurzaamheid.
2. *Mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie*
Bijvoorbeeld door taaltrainingen te geven aan volwassenen die niet goed kunnen lezen en schrijven, of op lagere scholen een les over mediawijsheid te geven, zodat nepnieuws herkend kan worden.
3. *Stimuleren om te lezen*
Bijvoorbeeld door leesclubs op te zetten, voorleesmiddagen te organiseren of door ouders en medewerkers van kinderdagverblijven te stimuleren voor te lezen.
4. *Ontmoetingen en debatten organiseren*
Bijvoorbeeld door een themacafé, lunch, quiz of markt te organiseren of door verkiezingsdebatten te organiseren.
5. *Mensen laten kennismaken met kunst en cultuur*
Bijvoorbeeld door lezingen, exposities, films, concerten, dorpswandelingen, workshops en voorstellingen te organiseren.

Van bevorderingstaak naar zorgplicht

De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) regelt hoe de overheid (rijk, provincie en gemeente) zich kan inzetten voor het bibliotheekwerk. Het wordt nu gezien als een bevorderingstaak. Vanaf 2026 wordt dit een wettelijke verplichting, een zorgplicht. De Wsob wordt hiervoor in 2025 aangepast. Om te voldoen aan de zorgplicht moeten gemeenten samen met de bibliotheek een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opstellen. In dit meerjarenplan wordt aangegeven hoe het bibliotheekwerk de komende jaren in een gemeente wordt ingevuld en gefinancierd.

Normenkader

Hoewel de bibliotheekwet zelf slechts beperkte normen zal specificeren, werken de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) op dit moment aan een aanvullend normenkader. Het concept-normenkader omvat momenteel vier normen: inhoud, aanwezigheid, bekostiging en professionele bemensing.

Samenvatting normenkader

Inhoudelijke norm	Aanwezigheidsnorm	Bekostigingsnorm	Professioneel bemenste openingstijdennorm
<ul style="list-style-type: none"> • Invulling aan de 5 kerntaken uit de Wsob • Invulling aan de taak om als netwerk het onderwijs te ondersteunen (artikel 8f). • Invulling aan de fysieke verblijfsplaats op basis van waarden als veilige, laagdrempelige, publiek toegankelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente < 5.000 inwoners: lokaal maatwerk • Gemeente tot 30.000 inwoners: 1 vestiging per max 13.000 inwoners • Gemeente 30.000-90.000 inwoners: 1 vestiging per max 17.000 inwoners • Gemeente > 90.000 inwoners: 1 vestiging per max 28.000 inwoners <p><small>Deze norm vraagt 180 extra vestigingen (of servicepunten die een vestiging worden)</small></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente tot 30.000 inwoners: € 22,- per inwoner • Gemeente 30.000-90.000 inwoners: € 24,- per inwoner • Gemeente > 90.000 inwoners: € 29,- per inwoner <p>Bedragen inclusief de C 3,- rijksgeuld, exclusief huisvesting, exclusief IDO en exclusief dbos</p> <p><small>De verwachting is dat 75% van de gemeenten niet aan deze norm zal voldoen.</small></p>	<ul style="list-style-type: none"> > 30.000 inwoners: <ul style="list-style-type: none"> • Centrale vestiging: minimaal 60 uur per week professioneel bemenst open. • Gewone vestiging: minimaal 30 uur per week professioneel bemenst open < 30.000 inwoners: <ul style="list-style-type: none"> • Gewone vestiging: minimaal 30 uur per week professioneel bemenst open • (mini)servicepunt: minimaal 8 uur per week professioneel bemenst open

 Rijnbrink

Bij de inhoudelijke norm wordt aangegeven dat in het gemeentelijk meerjarenplan ingegaan moet worden op functies in de wet, de ondersteuning van het onderwijs en de invulling van de fysieke verblijfsplaats. Bij de aanwezigheidsnorm wordt een richtlijn gegeven voor het aantal vestigingen. De bekostigingsnorm gaat uit van een bepaald normbedrag per inwoner voor het bibliotheekwerk, afhankelijk van het aantal inwoners van een gemeente. En tot slot geeft de norm voor professionele bezetting aan wat het minimum is aan professionele inzet per vestiging. Er is een overgangperiode voorzien om gemeenten de gelegenheid te geven zich aan te passen aan de nieuwe normen.

Het normenkader is op dit moment nog in een conceptvorm. Ongeveer 75% van de gemeenten voldoet op dit moment niet aan deze conceptnorm. Ook de gemeente Oss voldoet nu niet aan deze conceptnorm waarbij het dan vooral gaat over personele inzet (minimaal 30 uur per week professioneel bemenst) in Ravenstein, Berghem en Lith. Er is een overgangperiode voorzien om gemeenten de gelegenheid te geven zich aan te passen aan de nieuwe normen.

Toezicht

Bij een zorgplicht hoort ook toezicht. Dit toezicht wordt vaak uitgevoerd door een bovenliggende bestuurslaag. De provincie gaat toezicht houden op de uitvoering van de zorgplicht.

Regionale aanpak zorgplicht NOBB

Het bibliotheekwerk wordt in de gemeente Oss uitgevoerd door de Noord Oost Brabants Bibliotheken (NOBB). Naast Oss is NOBB ook actief in de gemeenten Bernheze, Meierijstad en Maashorst. In overleg met deze gemeenten en NOBB is een aanzet gemaakt voor de besteding van de decentrale uitkering. De middelen worden over meerdere jaren ingezet en zijn erop gericht om te zijner tijd aan de zorgverplichting te voldoen.

De regionale aanpak bestaat uit:

1. *Uitbreiding waar nodig van de openingstijden (met gekwalificeerd personeel)*

Vanuit het normenkader worden eisen gesteld aan de openingstijden van de bibliotheekvestigingen. Openingsuren met zelfservice tellen hierbij niet mee, alleen de openingsuren waarbij gekwalificeerd personeel aanwezig is tellen. De behoefte aan ruimere openingstijden en professionele advisering is merkbaar in alle vestigingen. In Oss is met name voor de nieuwe bibliotheekvestiging in het Warenhuis een verruiming van de openingstijden aan de orde. Ook wordt gekeken naar een mobiele vestiging voor meer service in de dorpen. In Meierijstad openen ze na de zomer een mobiele vestiging.

2. *Uitbreiding van de collectie*

De laatste jaren wordt er landelijk ingezet op leesbevordering en het stimuleren van leesplezier met projecten als BoekStart, de Bibliotheek op school, Jongeren Bibliotheek en allerlei lokale activiteiten in de bibliotheken. Hiermee groeit de groep lezers en is uitbreiding van de collectie noodzakelijk. Zowel wat betreft grootte van de collectie als diversiteit in aanbod. In Oss en ook de andere gemeenten wordt bekeken in hoeverre de collectie meertalige boeken kan worden uitgebreid, gelet op de aanwezigheid van expats, migranten en inwoners met een migratieachtergrond in de gemeente.

3. *Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar*

Jongeren maken steeds meer gebruik van de bibliotheken, bijvoorbeeld om te studeren of om elkaar te ontmoeten, maar ze zijn vaak geen lid. Deze jongeren krijgen de mogelijkheid om gedurende hun studie gratis gebruik te maken van alle bibliotheekdiensten door middel van een verlenging van het gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar. Dit sluit aan op de landelijke trend om de contributievrijdom te verruimen en voorkomt dat 19 jarigen afhaken op het moment dat ze contributie moeten gaan betalen.

4. *Boetevrije bibliotheek*

Het in rekening brengen van boete voor te laat terugbezorgde materialen is voor sommige leden een hoge drempel en in een aantal gevallen zelfs een reden om geen materialen te lenen. Landelijke trend is dat naast verruiming van contributievrijdom de bibliotheek ook boetevrij wordt. Het stimuleert het bibliotheekgebruik en daarmee het lezen bij met name kinderen. Boete als drukmiddel voor het terugbrengen van geleende materialen blijkt overschat. Met andere maatregelen zoals een attenderingssysteem en maximaal aantal te lenen materialen wordt hetzelfde effect bereikt. De opbrengsten van de boetes lijken niet in verhouding te staan met de kosten en negatieve effecten. Het maakt de bibliotheek laagdrempeliger en het past meer bij deze tijd en bij het imago van de NOBB (niet de belerende bibliotheek met strenge bibliothecaris).

De maatregelen met betrekking tot de verruiming van de contributievrijdom (3) en de boetevrije bibliotheek (4) kunnen alleen uitgevoerd worden als de vier gemeenten in het werkgebied hiertoe besluiten.

Het beschikbare bedragen van de decentrale uitkering 2025 en 2026 voor Oss worden hierbij als volgt ingezet:

	2025	2026	2027
Uitbreiding openingstijden	-	185.000	226.000
Uitbreiding collectie	23.100	23.300	25.500
Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar	10.500	11.500	13.000
Boetevrijdom	7.600	15.900	16.700
Totalen	41.200	235.400	281.200

Wat zijn kanttekeningen, tegenargumenten of risico's?

1. *De zorgplicht voor het bibliotheekwerk is nog niet wettelijk vastgelegd.*

De zorgplicht en het bijbehorende normenkader voor het bibliotheekwerk zijn nog niet wettelijk vastgelegd. Hiervoor dient de genoemde Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) aangepast te worden. Wanneer deze wetswijziging in 2025 plaatsvindt is nog niet duidelijk. De beoogde inwerkingtreding van de gewijzigde Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob),

waarin deze zorgplicht wordt opgenomen, is gepland voor 1 januari 2026. De extra financiële middelen voor de uitvoering van de zorgplicht zijn wel al beschikbaar gesteld aan de gemeenten.

2. Voor de zorgplicht wordt in 2025 en 2026 een decentrale uitkering beschikbaar gesteld. Vanaf 2027 worden deze middelen via het gemeentefonds verstrekt.

De decentrale uitkering die gemeenten vanaf 2025 ontvangen is specifiek bedoeld ter ondersteuning van de zorgplicht voor bibliotheken. Hoewel decentrale uitkeringen in principe vrij besteedbaar zijn, is deze uitkering gekoppeld aan de wettelijke zorgplicht die vanaf 2026 van kracht wordt. Van gemeenten wordt verwacht dat zij de ontvangen gelden inzetten voor het versterken van bibliotheekvoorzieningen (zie brief Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 18 maart 2025). Vanaf 2027 zullen deze middelen via het reguliere gemeentefonds worden verstrekt en verdwijnt de specifieke oormerking. Desondanks blijft de wettelijke zorgplicht bestaan, wat inhoudt dat gemeenten verantwoordelijk blijven voor het waarborgen van adequate bibliotheekvoorzieningen. Kortom, hoewel de decentrale uitkering technisch gezien vrij besteedbaar is, zijn er duidelijke verwachtingen en verplichtingen verbonden aan de inzet van deze middelen voor het bibliotheekwerk.

3. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) wordt niet aangepast.

Als de Wsob onverhoopt niet wordt aangepast om redenen die we nu nog niet kennen dan zal de bibliotheek zich beraden op het maatwerk zoals het verruimen van de openingstijden en het uitbreiden van de collectie. De boetevrijdom en het gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar zijn bescheiden kostenposten en vormen daarmee een beperkt risico.

Waar moeten we rekening mee houden?

a. Financiën

Vanuit het Rijk is aan de gemeente Oss een bedrag voor 2025 van € 279.170 in een decentrale uitkering beschikbaar gesteld. Hetzelfde bedrag is ook voor 2026 beschikbaar. Na de inwerkingtreding van de Wsob ontvangt de gemeente vanaf 2027 de financiële middelen voor de uitvoering van de zorgplicht in het gemeentefonds.

We stellen het subsidiebedrag van € 279.170 in 2025 beschikbaar aan NOBB voor de uitvoering van de zorgplicht voor het bibliotheekwerk zoals aangegeven in de aanvraag (bijlage 1). Dit bedrag is gelijk aan de decentrale uitkering die de gemeente hiervoor in 2025 ontvangt.

b. Communicatie

De communicatie over de zorgplicht voor het bibliotheekwerk en daaruit voorkomende activiteiten vindt plaats vanuit NOBB in samenwerking met de gemeente. Over de zorgplicht wordt een persbericht verspreid. Het collegebesluit is niet openbaar tot het moment dat met gemeenten Meierijstad, Maashorst, Bernheze en de NOBB een gezamenlijk persbericht wordt uitgestuurd. De planning is om dit 3 juni 2025 te doen.

Om de gemeenteraad goed te informeren over deze zorgplicht is een raadinformatiebrief opgesteld die gelijktijdig met het persbericht wordt verzonden.

d. Uitvoering

Voor de periode 2026 en verder wordt door NOBB en betrokken gemeenten, conform de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opgesteld.

e. Overlegd met

F&C – Ton Derckx

Programmamanager Ontmoeten, Sport, Gezondheid en Cultuur – Jozine Lurvink

Subsidiebeheer – Marie-Diane Hondong

Communicatie – Gert-Jan van Zoggel

Beleidsambtenaren gemeenten Meierijstad, Bernheze en Maashorst

Bijlagen

1. Subsidieaanvraag NOBB zorgplicht
 2. Raadsinformatiebrief Wettelijke zorgplicht gemeente voor volwaardig bibliotheekwerk
 3. Brief Ministerie van OCW aan gemeenten invulling zorgplicht (18 maart 2025)
 4. Concept subsidiebeschikking zorgplicht gemeente Oss 2025
-

Samenvatting

1. Gemeenten hebben vanaf 2026 een zorgplicht voor de bibliotheek in een gemeente. Iedere inwoner moet binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheek.
2. Om te voldoen aan deze zorgplicht moeten gemeenten samen met de bibliotheek vanaf 2026 een meerjarenplan bibliotheekwerk opstellen.
3. Voor de uitvoering van de zorgplicht ontvangen gemeenten voor 2025 en 2026 een decentrale uitkering van het Rijk. De gemeente Oss ontvangt per jaar een bedrag van € 279.170,--. Vanaf 2027 verloopt de bekostiging van de zorgplicht via het gemeentefonds.
4. De decentrale uitkering wordt in Oss ingezet voor:
 - Uitbreiding waar nodig van de openingstijden (met gekwalificeerd personeel)
 - Uitbreiding van de collectie
 - Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar
 - Boetevrije bibliotheek

Voorgesteld wordt in te stemmen met de regionale aanpak van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB) voor de uitvoering van de zorgplicht bibliotheekwerk en de hiervoor ontvangen bijdrage van het Rijk voor 2025 beschikbaar te stellen aan NOBB. Tevens wordt voorgesteld in te stemmen met de raadsinformatiebrief over de zorgplicht.